

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ЇХ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ

проф. каф. управління, к.е.н., В.М. Кислий, аспір. каф. управління,

Т.В. Бондар,

Сумський державний університет, м. Суми, Україна

З середини ХХ ст. стає очевидним, що наука, техніка, технології не лише забезпечують бурхливий цивілізаційний розвиток, але й проявляють себе як глобальна руйнівна сила, яка як ніколи раніше, глибоко втручається в природу речей, в людську природу. Взаємовідносини між людиною та навколишнім природним середовищем прийняли настільки глобальний характер, що зачіпають не тільки біосферні, але і планетарно-космічні зв'язки. За цих умов необхідність виживання людства зі всією гостротою поставила завдання переходу до нового ступеню розвитку цивілізації, що базується на концепції сталого екологічно збалансованого розвитку – концепції абсолютної відповідальності людства за збереження навколишнього світу. Основа її реалізації – перехід від стихійно виникаючих зв'язків між суспільними структурами і природним комплексом до цілеспрямованого управління розвитком біосоціальних систем на планетарному, національному регіональному та локальному рівнях.

Виходячи з цього, можна стверджувати, що найважливіше значення в сучасних умовах набуває вирішення екологічних проблем. Постає проблема переходу до усталеного довгострокового еколого - економічного розвитку економічних систем різних ієрархічних рівнів та набуття ними статусу конкурентоспроможних на міжнародних та світових ринках.

Завдання ефективної інтеграції екологічного фактору у систему розвитку та забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств, які виступають важливою ланкою національної економіки, повинно вирішуватися на основі формування системи стратегічного управління якістю довкілля на макроекономічному рівні із імплементацією концептуальних положень екологічної політики держави на регіональний, галузевий та мікроекономічний рівні. Багаторівнева система забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств представлена на рис.1.

Основою досягнення екологічної безпеки є ряд положень, що є стратегічними завданнями управління якістю довкілля: 1) встановлення двох рівноцінних пріоритетів екологічної політики держави у їх діалектичній єдності: збереження основ еволюційного розвитку екосистем та забезпечення якості життя населення як результат впровадження заходів з охорони довкілля у контексті досягнення екологічної безпеки та конкурентоспроможності економіки; 2) адаптація ключових положень

міжнародних угод з охорони довкілля до факторів макроекономічного зростання та соціально-економічного розвитку країни; 3) розробка концепції системи управління якістю навколишнього середовища; 4) формування механізму управління якістю навколишнього природного середовища на макро- та мікроекономічному рівнях, а також на рівні окремого регіону; 5) формування ключових ланок механізму забезпечення якості навколишнього природного середовища, їх нормування та регламентування; 6) участь у проведенні фундаментальних екологічних досліджень у системі міжнародних наукових зв'язків для визначення фактичного стану довкілля на основі урахування релевантних факторів впливу на природне середовище та для прогнозування розвитку майбутніх кризових екологічних ситуацій; 7) розробка концепції служби моніторингу якості довкілля та її організація на основі сучасних інформаційних технологій. Застосування віртуального підходу до встановлення її взаємозв'язку із глобальною системою моніторингу стану навколишнього природного середовища; 8) формування комунікаційної складової екологічної політики для інформування населення про екологічний стан; 9) проведення НДДКР у сфері екологізації виробництва; 10) екологічне нормування на основі отриманих результатів фундаментальних екологічних досліджень у сфері екологізації виробництва; 11) розробка концепції всезагальної екологізації суспільної свідомості: забезпечення екологічних знань суспільства, екологізація всіх стадій суспільного відтворення; 12) розробка системи екологічних стандартів з урахуванням міжнародного досвіду; 13) розробка та техніко – еколого - економічне обґрунтування інноваційної стратегії розвитку на основі формування концептуальних засад екологізації науково-технічного прогресу. Метою реалізації інноваційної стратегії країни є досягнення нового екологічно орієнтованого технологічного укладу; 14) розробка нормативно-правових актів та науково-методичного забезпечення для всіх ланок процесу стратегічного управління якістю навколишнього природного середовища; 15) використання ринкового механізму для реалізації стратегії управління якістю довкілля. Для цього, необхідно визначити нові вимоги конкуренції на основі синтезу екологічних імперативів та стратегічних пріоритетів забезпечення конкурентоспроможності на локальному, регіональному та державному рівнях; 16) розробка концепції управління еколого - економічними ризиками, методологічного та методичного забезпечення її реалізації.

У контексті екологічно сталого збалансованого розвитку важливим завданням постає забезпечення конкурентоспроможності підприємств у довгостроковому періоді. Підприємство є конкурентоспроможним у довгостроковій перспективі, якщо забезпечує формування якісно нової цінності, якою є суспільна цінність. Суспільна цінність (в сучасних умовах - екологізована цінність) має дві складові: конкурентоспроможний товар та

величину нереалізованого еколого - економічного збитку. Суспільна цінність досягається у результаті забезпечення її сукупної величини за етапами життєвого циклу промислового виробу, що є вектором нарощення цінності і досягнення її суспільно значущої величини.

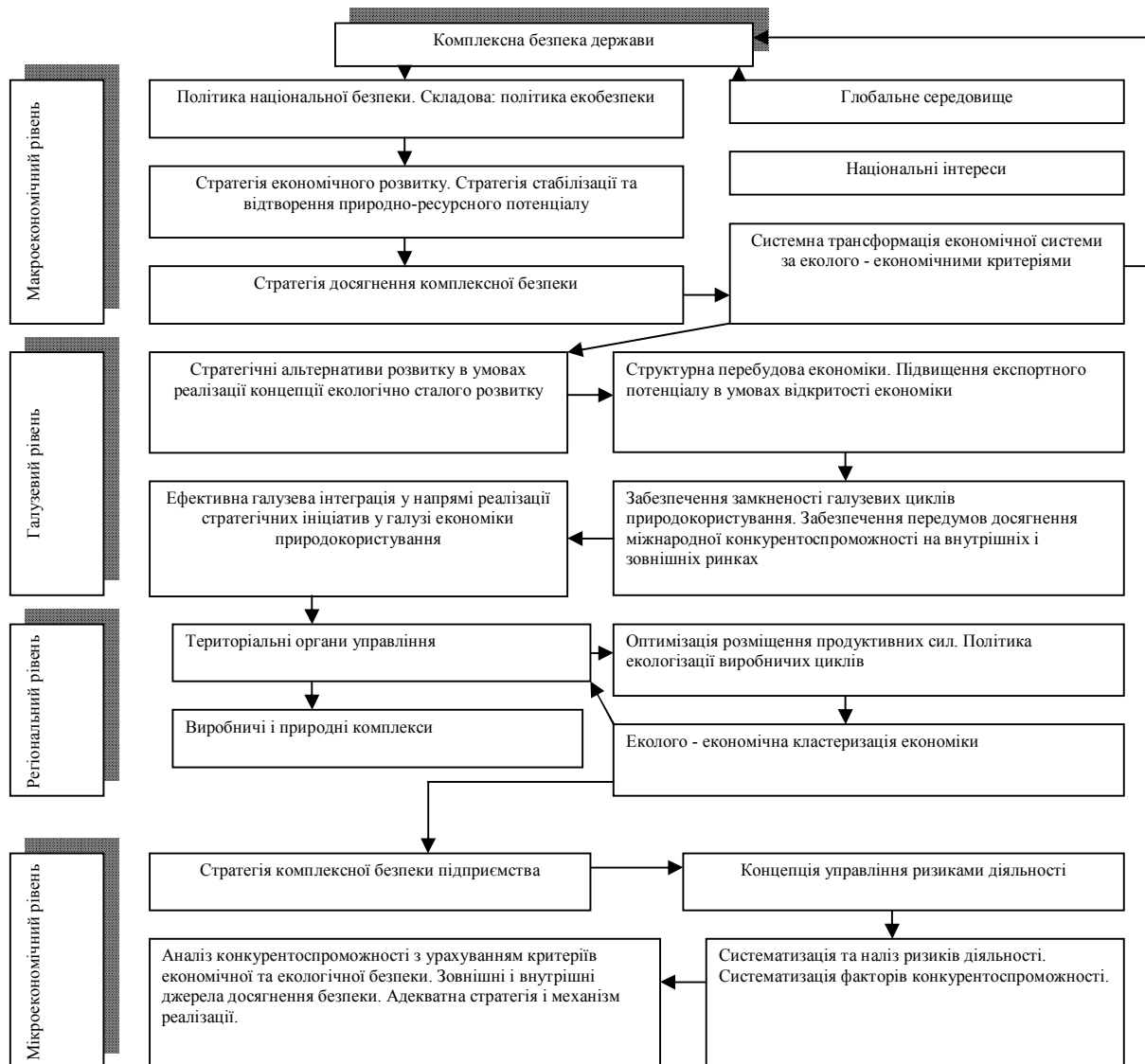

Рис. 1 – Структура системи забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств

На нашу думку, базовими підвалинами конкурентоспроможності підприємства є концепція суспільної цінності; умови і загальний тренд його онтогенезу та потенціали на етапах життєвого циклу підприємства у системі макроекономічного регулювання (рис.2). Етапи життєвого циклу підприємства та їх кількість нами представлено у концептуальній схемі забезпечення конкурентоспроможності підприємств на основі поглядів Р.А. Фатхутдінова.

Потенціал підприємства є основою адаптації до зовнішніх вимог і трансформації підприємства. Адаптація підприємства до екзогенних факторів функціонування та розвитку має місце за наявності дієвого

зворотного зв'язку підприємства із зовнішнім середовищем. Розвиток підприємства базується на його наявному потенціалі, нарощеного у результаті адаптації підприємства до зовнішніх умов функціонування.

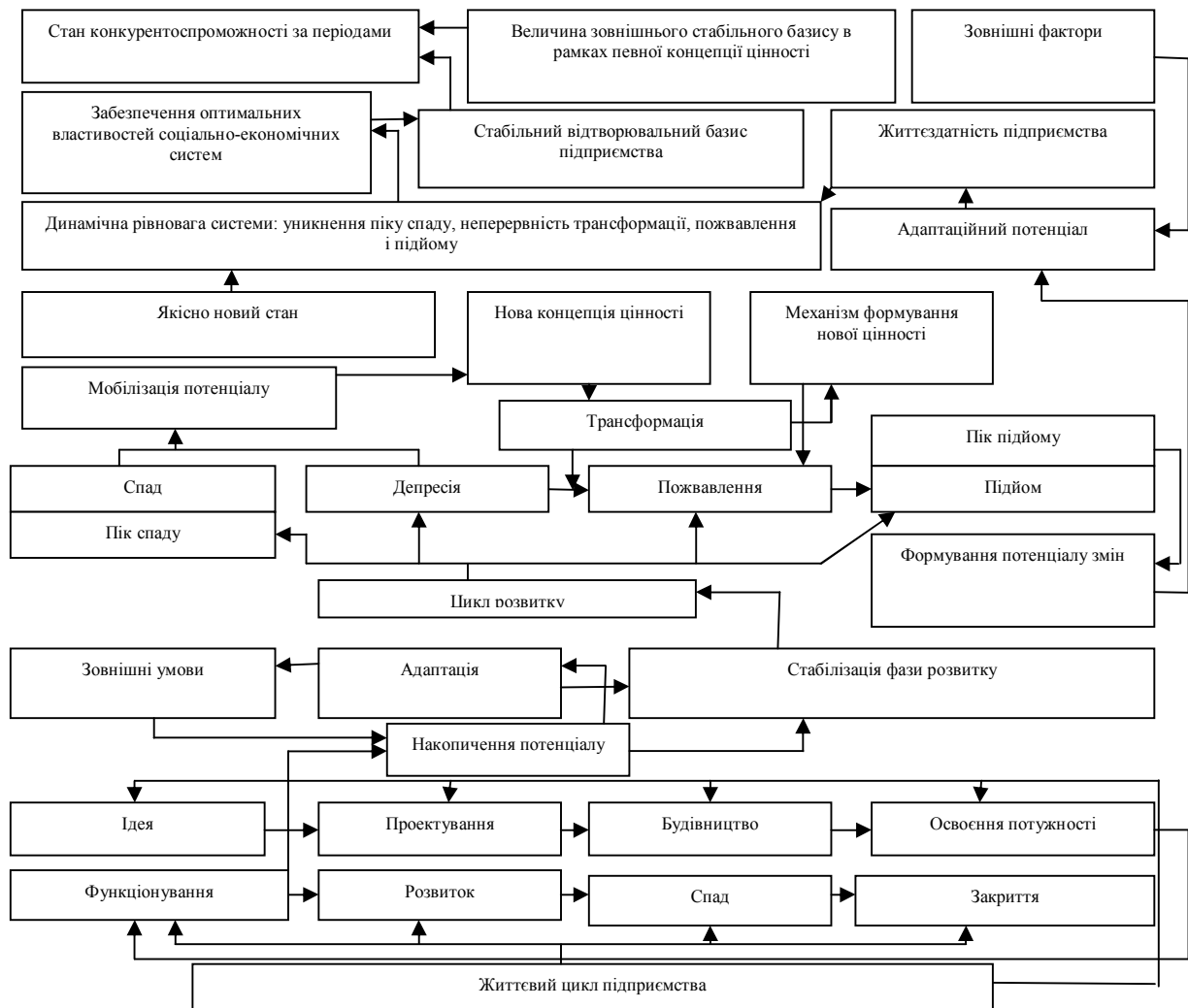

Рис.2 – Концептуальна схема забезпечення конкурентоспроможності підприємства

Конкурентоспроможність є закономірним станом підприємства як системи у діалектичній єдності із окресленою тенденцією розвитку. Закономірним станом підприємства є така його природа, яка сформована з урахуванням закономірностей створення, функціонування і розвитку систем. Закономірний стан підприємства і внутрішньо властива йому спрямованість розвитку є елементами його самодостатності. Тобто розвиток підприємства ґрунтується на обумовленій закономірностями усталеній основі, яка є його силою, потенціалом і має своїм результатом накопичення вільної енергії, резервної потужності тощо. Тому конкурентоспроможність досягається в результаті наявності резервів розвитку, передумовою чого є потенціал підприємства. Важливо зазначити, що конкурентоспроможність є динамічною категорією, тобто має місце зовнішня форма прояву закономірного стану підприємства в

результаті реалізації внутрішньої тенденції розвитку. Така зовнішня форма прояву повинна досліджуватися у певних просторово-часових рамках (в рамках ієрархічних рівнів світового господарства та класифікації конкурентоспроможності на коротко -, середньо - та довгострокову).

Таким чином, у сучасних умовах соціально-економічного розвитку важливим і необхідним стає завдання досягнення еколого - економічної рівноваги на основі стратегічного підходу на макроекономічному рівні із впровадженням основних положень екологічної політики держави на регіональний, галузевий та мікроекономічний рівні.

Результатами дослідження є наступні положення:

- 1) представлено структуру багаторівневої системи забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств;
- 2) визначено пріоритетні завдання управління якістю довкілля та конкурентоспроможністю підприємств на макроекономічному рівні;
- 3) запропоновано поняття суспільної цінності та її структури;
- 4) виокремлено концептуальні складові конкурентоспроможності промислових підприємств;
- 5) уточнено сутність категорії конкурентоспроможності.